

LIPCSEY ILDIKÓ:

A FORRADALOM HATÁSA ÉS KÖVETKEZMÉNYEI ERDÉLYBEN

”Amikor börtönbe érkeztem, a folyósó legvégén leültettek a cementre. Akkor megjelent egy cigány kovács és a rozsdás, vastag vasakat kezdte felnittolni a lábamra. Azt hittem csak álmodom, vagy elájulok...csak most értettem meg igazán, hogyan verik rá a vasat az emberre, mint a régi betyárokra. Bár az otthoni nadrágom szárát rácsavarta a kovács a bokámra, s úgy tette rá a vasat, mégis hideg volt. Pár nap múlva elnyűtte, elvágta a nadrágszárát. A kezünk egy hétig hátra volt bilincselve, de amikor a kézfej megdagadt, előre vették és a T alakú láncsal az alsóhoz kapcsolták úgy, hogy a két kezét csak középmagasságig lehetett felemelni.” Balaskó Vilmos előbb halálraítélt, majd életfogytiglanos, református lelkipásztor

A Romániában élő magyarság a forradalmat megelőző időszakban

Gheorghiu-Dej 1945-ben önmaga számára kitűzött négy nagy céljából 1956-ra kettő: leszámolás a polgári örökséggel, ellenfelei eltávolítása a pártból, már teljesült. Romániában 1953 után egy Sztálin nélküli sztálinizmus erősödött meg, 1956-ban az SZKP XX. kongresszusa után sem történt meg a desztalinizáció. Gheorghiu-Dej kategórikusan visszautasította, hogy önkritikát gyakoroljon, amelyet a legfelsőbb vezetés részéről egy elenyésző kisebbség, így Miron Constantinescu és Iosif Chisinevschi felvetett. Lényegesen nagyobb volt a hatása a Nagy Imre-féle kormányprogramnak és a XX. kongresszusnak a romániai magyar reformkommunisták körében. Márciusban Szabédi László, a Bolyai Egyetem tanára egy nyilvános gyűlésen vetette fel a magyarság egyenjogúságának kérdését.

Román részről néhány konkrét engedményt kellett tegyenek. 1956. júliusában határozat jelent meg az oktatás színvonalának emeléséről. Ugyanakkor kimondották, hogy a nemzeti kisebbségek iskoláiba csak akkor vezetik be a román nyelv tantárgyat, ha anyanyelvükön jól írnak és olvasnak. A román nyelv, mint kötelező tantárgy bevezetésére e szerint a nemzeti kisebbségek iskoláiban a második osztályban került sor; Románia történelmét és földrajzát ugyanitt a felső tagozatban vezették be. A júliusi határozat része volt, hogy 1956 novemberében megalakították a Nemzetiségi Főigazgatóságot és az 1957–58-as tanévtől már 15 tanuló esetében indíthattak ötödikes és 10 tanulóval hatodikos és hetedikos nemzetiségi osztályokat.

Művelődés és *Napsugár* címmel magyar művészeti és gyermekújságot jelentettek meg, újjászületett a kolozsvári Irodalmi Kör, megjelent Kós Károlytól a *Varjú nemzetség* és a *Budai Nagy Antal*, az Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó új sorozatot ígért, a két világháború között megjelent könyvek újrakiadását, beleértve a polgári írókat is.

Az irodalmi újságok tartalmán is érezhető volt a változás. Az Igaz Szó 1956. májusi számában Jancsó Elemér emlékezett meg az "utolsó polgári íróról", Kuncz Aladárról, ugyanitt októberben Páskándi Bencze Sándor szobrászt „székely Rabelais”-nek nevezte – egy évvel ezelőtt székelyt említeni egyenlő volt a faji mítosszal. Egymás után szervezték újjá több magyar múzeumot, könyvtárat. Márciusban Székelykeresztúron nyílt múzeum, júliusban a nagyszalontai Arany János Múzeum helyreállítását vették tervbe, szó esett a szatmári és segesvári múzeumról. Az Előre október 19-i számában Beke György arról tudósított, hogy helyreállítják Aradon a vértanúk szoborcsoportját, amit 1925-ben bontottak le, és a magyar olvasók a központi magyar napilapban, az Előrében nyomon követhették a bukaresti Zalomit utcai Petőfi Ház restaurációs munkálatait.

Magyar-román kapcsolatok

A két ország viszonyát 1956 előtt és után is látszatbarátság jellemezte. Például amikor 1945-ben Groza a határok légiesedéséről beszélt, a Magyarországra utazók számára bevezették az útlevíl kötelező használatát. Majd a román-magyar barátsági és együttműködési egyezmény megkötésének évében, 1948-ban a román belügyminiszter korlátozta a külföldi személyek magánutazásait. A felmerült problémákat — vízügyi, kereskedelmi egyezmény be nem tartása stb. — a magyar fél rendszeresen szóvá tette, ez azonban nem került nyilvánosságra. Mindenekelőtt azért, mert a Szovjetunió nem engedhette meg a népi demokratikus országok — a „béketábor” — egységének megbontását.

Az SZKP XX. kongresszusa után magyar részről azt remélték, hogy az 1956-os évtől majd javulnak az előfeltételei az összes függôben lévô kérdések kölcsönös rendezésének; hogy a két ország közötti áruforgalom zsugorodása véget ér, és egészséges fejlôdés bontakozik ki a külkereskedelem terén is. Románia akárcsak a nemzetiségi kérdést, a kétoldalú kapcsolatokat is taktikai kérdésnek tekintette. Három szinten lehet elôrelépésrôl beszélni: a családi/magán jellegû látogatások, a turistaforgalom és a hivatalos kapcsolatok terén. 1956-ban a felszínen jól működtek a cserekapcsolatok, a közös rendezvények. Növekedett a turistaforgalom. Sok közvetlen kapcsolat létesült a sport, az ifjúsági szervezetek, kulturális intézmények, iskolák, egyetemek között. Lehetôvé vált romániai diákok magyarországi kutatása, és természetesen volt, hogy személyes kapcsolatok is kialakultak közöttük és a hazaiak között. Többen eljártak a Petöfi Kör elôadásaira is. Gyakorivá vált a közös találkozó rendezése a határmenti városokban.

Ezek után valóságos bombaként robban Pándi Pál cikke a Szabad Nép 1956. szeptember 9-i számában, amelyben a szerzô a romániai útja alkalmával szerzett tapasztalatai alapján elsôként tárta fel ôszintén és nyilvánosan a magyarság helyzetét és a két ország kapcsolatát. A lapszámot ugyan bevonták a

forgalomból, de az írás román fordítása közismertté lett, még a Központi Vezetőség is megtárgyalta.

A Pándi-cikk megjelenése után — ekkor kezdték el a MAT-ban a rádió adóállomás kiépítését — Erdély több helységében megjelent a Constanta Craciun művelődési miniszter vezette bizottság, hogy a helyszínen vizsgálja felül az elkövetett hibákat, s hogy a Pándi-cikkben foglaltak megfelelnek-e a valóságnak. Kolozsváron is megbeszélésre hívták meg a magyar írókat, amely összejövetel három nap, három éjjel tartott. A magyar értelmiség követelése: a kétnyelvűség visszaállítása, az Akadémia magyar tagozatának megszervezése, magyar alminiszterek kinevezése a kulturális és a közoktatási tárcánál, a mezőgazdasági főiskola újraindítása, a Bolyai egyetemnek a román egyetemekkel való egyenjogúsága volt. Rendkívül éles bírálatok hangzottak el és a román hatalom hajlandó volt engedményekre a kultúra és az oktatás területén is.

Az RMP KB Politikai Irodája október 5-iki ülésének 11 napirendi pontjai a párt válaszát tükrözte. Ezek közül a legfontosabbak: a Nagy Nemzetgyűlésben állandó bizottság alakítandó amely az együttlakó nemzetiségek problémáival foglalkozna; a Bolyai Egyetemet új épülettel kell gazdagítani; a párt Ellenőrző Bizottsága vizsgálja felül többek pártba való visszavételét. Az ülés után összeállított magyar javaslat sokkal bővebb volt. Tartalmazta például azt is, hogy az 1945-ös februári "Nemzetiségi Törvény"-t korszerűsíteni kell, fel kell hagyni a magyar nyelvű iskolai oktatás felszámolásával, a Mezőgazdasági Akadémián tapasztalható hasonló folyamattal, a Román Tudományos Akadémia kolozsvári fiókjában a magyar tudósokat, értelmiségieket a korábbinál nagyobb számban kell bevonni a tudományos kutatásba. Néhány napra rá jelentették be hivatalosan is, hogy a szaktárca keretei között létrehozzák a Nemzetiségi Oktatás Vezérigazgatóságát.

Ezek voltak a legfontosabb, a romániai magyarságot és a magyar-román viszonyt érintő események, a magyarországi forradalom és szabadságharc előestéjén

Koreferátumomban két állítást igyekeztem bizonyítani:

1. 1956 a Gheorghiu-Dej-i stratégia fontos állomása.

A/ Életműve kiteljesedett, kimentek a szovjet csapatok az országból, és

B/ akadálymentesen láthatott hozzá a nemzeti homogenizálási programhoz, a nemzeti kisebbségek, nemzetiségek, mindenekelőtt a legnagyobb számú, a magyarság megtöréséhez, asszimilálásához Első perctől kezdve ellenforradalomnak minősítette a Magyarországon történeteket, szorgalmazta a szovjet intervenciót (Gheorghiu-Dejnek tudomására jutott, hogy Hruscsov le akarja váltani egy kevésbé dogmatikus vezetővel, igyekezett tehát túlteljesíteni a Szovjetunió elvárásait), és támogatta a kádári rendszert, beleértve a megtorlásokat. Ürügyül szolgált számára a személyi kultusz továbbélésére; politikai ellenfeleivel való leszámolásra; a Varsói Szerződéstől való fokozatos eltávolodásra; és a külön útra, ami a Szovjetunióhoz fűződő kapcsolatrendszerét illeti.

2. Újabban sok szó hangzik el a határon túli nemzetrészek és az anyaország kulturális, szellemi egységesüléséről, nemzetegyesítésről. 1956-ban nem volt szükség ilyen hivatalosan vagy félhivatalosan kinyilatkoztatásokra. **1956-ban a Kárpát-medencében élő magyarság egésze egyaránt részesült a győzelem és szabadság illúziójában, ha fegyveres harcokra nem is került sor, és egyaránt sújtotta a megtorlás.** (Kevés kivételtől eltekintve, így Macskási Pál vérbírótól, Bartos kihallgató tiszttől, vagy Fazekas Jánostól, aki azzal oktatta ki a reformkommunistának számító Tóth Sándort, Csehi Sárít és Weiszmann Endrét, hogy pártellenes a magatartásuk, amikor a magyar sérelmeket hangoztatják, “mert először internacionalisták vagyunk, s csak utána magyarok és románok.”)

Az érzelmi megközelítésen túl, a magyar forradalom romániai hatását több szinten kell vizsgálni.

1. Az országos visszhang.

Románia egész területén szolidaritást vállaltak a magyar forradalommal.

A rendszerellenes megnyilvánulások mellett, mint szobordöntögetés, falfirkák, Mihály király éltetése, a forradalmi csoportok kialakulása, memorandumok készítése nemcsak előzmények nélküli, hanem *spontán, szervezetlen volt és rövid távra* (órákra, napokra) szólt.

A spontaneitás és a szervezetlenség ellenére az ország különböző pontjain — Kolozsváron, Temesváron, Bukarestben Jászvásárban — hasonló követelések fogalmazódtak meg: a diákság helyzetének javítása, a beszolgáltatás eltörlése, az egyenlőség a szovjet-román kapcsolatokban, a szovjet csapatok kivonása, és csírájában a rendszerváltozás igénye is.

2. A román hatalom reagálása.

A párt és állami vezetőség körében hatását két szóval lehet a leghívebben kifejezni: a helyzet *drámai* volt, igazi *pánikhangulat* uralkodott.

Féltek a forradalom továbbterjedésétől, a történelmi pártoktól és a pártellenzéktől. (Közéjük lehet számítani: Miron Constantinescut, Josif Chisinevschit, Dumitru Petrescut, Constantin Donceat, Grigore Raceanut, Alexandru Birladeanut, Gaston Marint, Aurel Vijolit, Ion Gheorghe Maurert.) A félelem alaptalan volt. Romániában nem volt egy Nagy Imréhez vagy Gomulkához hasonlatos személyiség (az 1954-ben kivégzett Lucretiu Patrascanu lehetett volna), nem volt a Petôfi-körhöz hasonló fórum amely a reformkommunistáknak nyilvánosságot biztosított volna, és egy olyan mozgalom sem, amely a tisztulást elindíthatta volna.

Nem utolsó sorban félték attól, hogy Magyarország területi igényekkel lép fel. Ez jelentősen lefékezte a romániai román rendszerellenes mozgalmat. A revízió lehetősége az első perctől foglalkoztatta a vezetést, ezért is erősítették meg a román-magyar határt. A spanyolos, nagyváradi Neulander Ernő, mozgalmi nevén Valter Roman aki október-november folyamán többször járt Magyarországon olyan értelmű tájékoztatást adott, hogy „a magyar elvtársak” Nagy Imre környezetében többször is felvetették az erdélyi határrevíziót. Az RMP legfelsőbb vezetőségének készített november 3-iki beszámolóban ezt azzal egészítette ki, hogy Kádár János autonómiát kért Erdély számára. Eddigi ismereteink alapján ezt kizártnak lehet mondani. Súlyos felelősség terheli ezért a félretájékoztatásért Valter Romant, mivel az 1956 utáni koncepciók perék egyik fő vádpontja: Erdély visszacsatolásának a követelése lett, és nemcsak az ENSZ-memorandum-perben vád alá helyezettek esetében, akik valóban foglalkoztak e kérdéssel. Nem menti, hogy ő terjesztette elő a Litvinov munkacsoportban az erdélyi autonómiára vonatkozó tervezetet 1944-ben és az sem, hogy mint moszkovita és zsidó származású, alig úszta meg a párttagság felülvizsgálását az 50-es években.

3. A forradalom és az erdélyi magyarság

a./ A reformkommunistának minősíthető egyetemi káderek, írók, filozófusok 1956 tavasza óta folytattak a pártvezetéssel párbeszédet részint a rendszer megreformálásáról, részint sajátos magyar nemzeti igényekről; mint a nemzetiségi törvény, magyar oktatási rendszer fejlesztése stb.

b./ A nemzeti elkötelezettségű értelmiség részéről szerény igényként jelentkezett magyar hagyományok őrzése, magyar történelem tanítása, az ezzel kapcsolatos ismeretek átadása a diákoknak, az ellenforradalmi tevékenységüket egy-egy hazafias jellegű dal, vers nyilvános vagy baráti körben való terjesztése merítette ki.

- c./ Fiatalok, diákok, szakiskolások "összeesküvését" elsősorban gyerekes, kalandvágy, olvasmányélmények, neves magyar elődök hőstettei motiválták.
- d./ A magyar egyházak képviselői, és mások a kommunista és rendszerellenességen, a demokratikus berendezkedés követelésén túl merészen és határozottan vetették fel az erdélyi kérdést, az autonóm Erdély lehetőségén túlmenően elmenve az elszakadásig, területi revízióig,

*

Kolozsvár, 1956 októbere

Felülről jövő kezdeményezés volt az RMP-nak az oktatás reformjával kapcsolatos határozata nyomán, az Ifjúmunkás Szövetség (IMSZ) mellett egy új diákszövetség megalakítása, és e diákszövetség alapszabályzatának és munkatervének kidolgozása. Minderről tudomása volt az egyetem párt alapszervezetének. Kolozsváron a magyar és román egyetem diákjai komoly előkészületeket tettek ez irányban.

1956. október 24-én a Mátyás király szülőházában működő Ion Andreescu képzőművészeti főiskola nagytermében került sor a diákszövetség választási közgyűlésére. A diákszövetségi gyűlés természetesen váltott át a magyar forradalommal való szolidaritási nagygyűléssé. Az RMP KB október 25-i bukaresti kommunikéje a magyarországi helyzetről szólva „fasiszta huligánok”-at emlegetett, akik fosztogatnak és rabolnak, nem meglepő, tehát, hogy még ezen a napon, 25-én letartóztatták a diákszövetségi közgyűlés három résztvevőjét, Balázs Imrét, Tirnován Arisztidet és Walter Frigyest. Ők tekinthetők a magyar 56 első számú vádlottainak. A december 12-ig tartó kihallgatáson is összekapcsolták a diákgyűlést és „az ellenforradalmat” és „uszítás és lázítás” címén 7–7 évi fegyházbüntetést róttak ki Balázs Imrére és Tirnován Arisztidre.

Az október 24-én megalakított 16 tagú diákszövetség vezetői megbízásából Várhegyi István elkészített egy részletes programtervezetet, amely a következőket tartalmazta (Koczka György, Kelemen Kálmán, Nagy Benedek és Páskándi Géza fűztek hozzá kiegészítéseket): közvetlen kapcsolat lehetősége a külfölddel, ösztöndíjak, az állami és pártvezetés vegye figyelembe a diákszövetség véleményét a Bolyai Tudományegyetemet érintő minden kérdésben, a tanügyi reform biztosítsa az egyetem autonómiáját, a szabad óralátogatást, új ösztöndíjrendszert, létesítsenek népi kollégiumokat, legyen ezeknek alapvető feladata az erdélyi magyar népi szokások felelevenítése, ápolása. November 17-én és 18-án Várhegyivel az élen letartóztatták a diákszövetség vezetőit, Kelemen Kálmánt, Koczka Györgyöt és Nagy Benedeket.

Erdély több nagyvárosában, így Kolozsváron és Marosvásárhelyen november 1-én gyertyát helyeztek el a magyar múlt neves személyiségeinek sírjánál. A kolozsvári megemlékezők, a Bolyai egyetem tanárai, diákjai büne mindössze ennyi volt. A hatalomnak azonban elégséges ürügyet szolgáltatott az újabb koncepciós perekhez, illetve a Bolyai egyetem megszüntetéséhez 1959-ben.

Marosvásárhely

A másik nagy egyetemi város, Marosvásárhely is megmozdult október 26.-a után. Az orvosi egyetem és a színművészeti főiskola tanárai és diákjai 100 tagú bizottságot alakítottak egy népgyűlés céljából, ahol a Rákosi rendszer törvénytelenégeit és a romániai magyarság sérelmeit egyaránt számba vették, és koszorút szerettek volna elhelyezni a Székely Vértanúk emlékművénél, Bolyai János és Bolyai Farkas szobránál és más emlékhelyeken.

Temesvár, október 30–31

Temesváron a Műszaki Egyetem menzáján 24-én este értesültek a diákok a budapesti rádióból a forradalom kitöréséről Ennek hatására a román, magyar és német diákok és tanárok egy csoportja 30-ra az összes temesvári diák – mintegy 4500 főiskolásról van szó és a tanári kar bevonásával nagygyűlést hívnak össze. A temesvári diákok 12 pontja a következőket tartalmazta:

1. A szovjet csapatok azonnali kivonását az országból.
2. Gazdasági kapcsolatokat minden országgal, beleértve a kapitalista országokat is.
3. Mindazon feltételek nyilvánosságra hozatalát, amelyek között bármiféle gazdasági egyezményt köt az ország.
4. Sztálin személyi kultuszának tényleges felszámolását.
5. Az orosz nyelv eltörlését a felsőfokú oktatás kötelező tárgyainak sorából.
6. A marxizmus órák számának csökkentését.
7. Ösztöndíjat minden egyetemi hallgató számára.
8. A parasztokat sújtó „beszolgáltatás” eltörlését.
9. A munkásosztályt megnyomorító normák eltörlését.
10. A munkások fizetésének emelését.
11. A fizetési adók eltörlését.
12. Egyetemi autonómiát.”

A diákok egyik román vezetője Baghiu itt jelentette ki: Magyarországon forradalom van „egy egész nép forradalma, egy népé, mely felkelt elnyomói ellen.” A diákok tombolva éltették a magyar népet és a forradalmat, de a Szekuritáé közbelépésére 30–31-én kb. 2500 diákot tartóztattak le. Az első tárgyalásra a helyi katonai ügyészségen november 15–16 között került sor. Először „gyilkossági kísérlettel és az államrend elleni terrorcselekménnyel” vádolták az egyetemi hallgatók gyűlésének szervezőit. Végül „Nyílt lázadás” címen 30, többségében román diák (és egy tanársegéd) felett mondták ki a 3 hónaptól 8 évig terjedő börtönbüntetést.

Bukarest, október-november

A román főváros lakossága, munkások, értelmiségiek, diákok és katonák szintén a rádióból szereztek tudomást: mi történik Magyarországon. Országszerte, így Bukarestben is együtt hallgatták a lakásokban, a közintézményekben és az utcán is a vezetékes rádiót. Akik nem ismerték a magyar nyelvet, a környezetükből kértek meg valakit, hogy tolmácsolja az elhangzottakat. Sokan hallgatták a Szabad Európa Rádió román adását is. A sajtó félretájékoztatása ellenére, amely a tömeghangulatot igyekezett Magyarországot és az erdélyi magyarság ellen szítani, sorok álltak az újságos standok előtt, és az emberek általában kifejezésre is juttatták az érdeklődésen túl, a rokonszenvüket.

Itt is az egyetemi ifjúság mutatkozott. A legfogékonyabbnak a személyi kultusz felszámolása, szovjet csapatok kivonása a marxizmus kötelező jellegének visszavonása voltak a temesvári, iasi-i, bukaresti diákok követelésében az azonos pontok. Annál többre azonban nem került sor, mint hogy október 23-a után elhatározták, „nekünk is azt kellene tennünk, ami Magyarországon történik”, illetve hogy majd megfogalmazzák az ország politikai, gazdasági, kulturális életének problémáit, s azt közlésezzik a Scinteia Tineretului-ban. Az írás szerzőit azonnal letartóztatták. Kiszabadításuk érdekében a filológiai kar kollégistái, közöttük Paul Goma elhatározták, hogy sztrájkot szerveznek. A szervezők közül többeket, így Gomat is letartóztatták. Bukarestből ekkor mintegy 30 egyetemi hallgató került a jilavai börtönbe. A Műszaki Egyetemen is többen követendő példaként emlegették egymást között a budapesti eseményeket. A közgazdasági karon felvetették, hogy miért tartózkodnak szovjet katonák Magyarországon és Romániában. A bukaresti diákok november 5-re, délután 15 órára tiltakozó nagygyűlést hívtak össze a marxizmus és az orosz nyelv tanítása, illetve a letartóztatások miatt, s mert így

akarták kifejezni szolidaritásukat a szovjet hadsereg által megszállt Magyarországgal. A demonstrációra nem került sor, a bukaresti katonai törvényszéken 1957. április 19-én mégis úgy ítélték meg, hogy a bukaresti diákok akciója miatt ellenforradalom veszélye fenyegetett.

A diákmozgalman kívül a magyarországi események hatására Bukarestben és Iasiban a munkások léptek sztrájkba; Temesvár, Nagyvárad és Iasi gyakorlatilag katonai ellenőrzés alatt állt, mivel a szovjet csapatokat átvezényelték a magyar-román határra

Íróperek zajlottak Bukarestben is, nemcsak Erdélyben. 1957 májusában Paul Goma író a tiltakozó sztrájk miatt ítélték el. Alexandru Ivasiuc író azzal a váddal állították bíróság elé, hogy „fasiszta és légionárius elemek” szervezték be. Hogy mennyire nem csak magyar ügy volt, bizonyítja 1956-tal volt kapcsolatos a szász írók 1959-es brassói pere, Schönfeld aradi főrabbi pere, Piesch Miklós, Blumenthál Pál esete, és Teodor Margineanu román katonatiszt pere, aki a magyarországihoz hasonló felkelést akart kirobbantani Romániában és fegyveresen akarta megdönteni a kommunista rendszert.

*

A magyarországi események hivatalos megítélése

A román pártvezetés október 20-26 között Jugoszláviában tartózkodott. A román állami és pártküldöttség a Tito vezette juniusi látogatást viszonzta. De közvetlen bukaresti telefonos kapcsolata Nicolae Ceausescu volt. Mivel Románia egész területéről érkeztek a hírek a magyar forradalommal való rokonszenv megnyilvánulásokról, elrendelték biztosok kiküldését: Miron Constantinescut Kolozsvárra, Szenkovics Sándort Biharba, Muzsik Mihályt Nagybánya, Petre Luput Temes tartományba, Fazekas Jánost Marosvásárhelyre.

Az első hivatalos reakció az RMP Kolozs tartományi napilapjában, az *Igazságban* jelent meg október 24-én. „Ellenséges elemek budapesti provokációját emlegették, akik kihasználva az október 23-i diáktüntetést az általuk „előre megszervezett csoportokat” kivitték az utcára.

A RMP Központi Bizottsága Politikai Irodájának október 24-i ülésén fontos, a román párt hozzáállását és a későbbi Magyarországgal szembeni politikáját előrevetítő határozat született.

Be kell vezetni a cenzúrát a Magyarországról Romániába illetve a Romániából Magyarországra érkező levelekre. Ugyanez vonatkozik a sajtóra is.

Rendkívül fontosnak tartották a közös határ teljes vonalának megerősítését. Felfüggesztették a katonák szabadságolását.

Felvetették a két ország közötti szabad közlekedés felfüggesztését és a vízumkényszer bevezetését.

Elrendelték a Securitate egységeinek megerősítését a rádióállomásoknál, a postánál és egyéb középületeknél.

A magyarok lakta területen kívül a párt fontosnak tartotta a német kisebbség megnyilvánulásait is nyomon követni. Ezen kívül nagy figyelmet szenteltek a német kisebbségek egyházi képviselőinek, illetve Márton Áron püspöknek, akinek a háziőrizetet javasolták.

Október 26-án abban a biztos tudatban, hogy az élelmiszer hiány kiviheti az embereket az utcára a Politikai Bizottság intézkedett az ellátás javításáról és a fizetések megemeléséről. Ezen a napon a szovjet csapatok átlépték Románia határát és bekapcsolódtak a magyarországi harci cselekményekbe. A Magyarország elleni katonai intervencióban kulcsszerepe volt az NKVD-s Bodnarasnak, akit ekkor neveztek ki a Szállítási és Közlekedési minisztérium élére.

Ezek után természetes, hogy 30-án létrehozták a Legfelsőbb Parancsnokságot. Ez tejhatalommal bírt. Alája tartozott a BM, a Fegyveres Erők Minisztériuma, a Ügyészség.

Az RMP KB PB 1956. október 31-i 59. számú protokolja három alapvető kérdéssel foglalkozott: kinyilvánította a szocialista tábor egységének szükségességét; aláírta a Varsói Szerződés jelentőségét, és célként jelölte ki a szovjet csapatok és tanácsadók távozását az országból.

A RMP KB 1956 december 27–29-i plenáris ülés

Románia történetében az RMP 1956. december 27–29-i plenáris ülése korszakhatár is lehetett volna. Egy felkelést, netán forradalmat elkerülendő egy sor, a reform irányában ható intézkedést volt kénytelen a párt 1957 folyamán. A középpontban mindenekelőtt a munkásság és a parasztság életkörülményeinek javítása állt. A román falu népe sokáig számon tartotta, hogy a magyarországi események hatására törölték el a kötelező beszolgáltatást. Bevezették a családi pótlék rendszert, felemelték a fizikai dolgozók bérét és az alacsony nyugdíjakat. Kimondták az átlagbérek 15%-os növekedését. A határozatokkal a pártnak nem elsősorban gazdasági természetű céljai voltak, hanem az, hogy a politikai hangulaton javítsanak, és ezáltal erősítse a magyar forradalom hatására érezhetően megingott legitimitását.

Intézkedések történtek a bürokrácia csökkentésére. A Nagy Nemzetgyűlés márciusi ülése előtt 30 minisztérium volt, 160 miniszterhelyetessel, több száz főigazgatóval, amit a felére csökkentettek. Több, a központi szervek hatáskörébe tartozó feladatkört a helyi közigazgatás, a néptanácsok hatáskörébe utaltak át. Javítottak a néptanácsok működési feltételein is. A közüzemi díjak 75%-át a város vagy a község kapta, a központ, a tartomány illetve a rajon 25%-ot. A néptanácsok a 75%-ból támogatták a lakásépítést, a kulturális életet, a szociális körülményeket. Az új normákat a termelésben a szakszervezetek bevonásával dolgozták ki.

Megtorlások Romániában

A megtorlás szándéka az ország lakossága egészének megfélemlítésén túl : a magyarság megtörése volt. A nemzet fennmaradása , a nemzeti önazonosság őrzésének még két létező bástyáját vették célba: a Bolyai Állami Magyar Tudományegyetemet és az egyházakat.

Ennyit előljáróban.

A perek történetét csak részben tárták fel Romániában, és csak egyes részletével foglalkoztak. Így csak megközelítő adataink vannak a perek áldozatairól, amely több mint 10 000 embert érintett. A Securitate jelentése szerint 1955-1958 között 30 személy ellen mondották ki a halálos,ítéletet, de csak 17-es hajtották végre. Ezek között egy magyar név nincs. Holott két olyan per volt, amelyben 12 személyen végrehajtották az ítéletet. Kb. 40-50 ember a bántalmazásokba vesztette életét, Ismeretlen azoknak a száma, akik a Duna-delta megsemmisítő táboraiban lelték halálukat. Marosvásárhely, Nagyenyed, Szamosújvár, Jilava börtönei, a Duna-delta és a Braila Nagyszigete munkatáborai 1956 után ismét telítve voltak rabokkal.

Temesváron és Kolozsváron kívül, ahol Macskási Pável (Pál) katonai ügyész egymás után hozta a súlyos ítéleteket, ahogy a magyar elítéltek mondták: "úgy osztogatta a 15-25 éves börtönbüntetést, mint Mikulás a cukorkát" Bukarestben is 1956–59 között folyamatosan ülészektek a katonai ügyészségek. Itt 81 személyt ítélték el összesen 301 évre és 5 hónapra.

Az első letartóztatásra már 1956 október 25-én sor került Kolozsváron, Marosvásárhelyen is nagyarányú letartóztatásra készültek — az 1000 fős listát állított össze a politikai rendőrséggel együttműködve a párt, 150-en a orvosi és a gyógyszerészeti kar hallgatói voltak—, Temesváron 30–31-én hurcolták el a megmozdulás szervezőit, akiknek ügyét a helyi katonai ügyészség november 15-én kezdte tárgyalni. Három nappal később november 18-án kerültek

letartóztatásba a kolozsvári Bolyai egyetem diákszövetségének vezetői: Várhelyi István, Nagy Benedek, Koczka György, Kelemen Kálmán – következő év márciusában mondtak ítéletet felettük.

1957 a nagy letartóztatások idôszaka volt. Kolozsváron sorra börtönözték be március 11-én Bartis Ferencet, 12-én Dávid Gyulát, 19-én Páskándi Gézát, 20-án Gyulafehérváron Dobai Istvánt. Az ô perében került letartóztatásra, 21–22-én Kolozsváron Gazda Ferenc, Bereczki András, Komáromi József, 27-én Varga László, Molnár Dezsô, 31-én Nagy József, Kertész Gábor, Dobri István, július 24-én László Dezsô. Szeptember és december között újabb országos letartóztatási hullám következett. Ennek következménye, hogy *Szamosújváron*, a 3000 férôhelyes börtönben 10 000-en raboskodtak, egy helyiségben 70–75-en voltak bezsúfolva, a politikai elítéltek 80%-a magyar volt. Itt és *Jilaván* folyamatosan működtették a „megsemmisítô részleget” – az elhunytak száma máig is ismeretlen.

*

A letartóztatásokat perek, azokat ítéletek követték.

Természetesen, a reformkommunistákat ez nem érintette. Őket úgy nyerte meg a román kommunista párt, hogy vagy visszavette a pártba, vagy egyetemi katedrát, szerkesztőségi kinevezést kaptak.

A *Bolyai Egyetemen* — csak sovinszta fészekként emlegették — 20–30 ítélet született. Sajnálatos, hogy az elítéltek nem tették közzé visszaemlékezüket, hajdani nomenklaturához tartozók igen, viszont ők végig manipulálták a történeteket. A Bolyain valóban szó sem volt összeesküvésről. Maga a RMP bízta meg még 1954 nyarán három tanárát, hogy foglalják össze a magyarság panaszait, tegyenek javaslatokat megoldására. Az egyetemen valamelyest szabadabb légkör uralkodott: kétkedésüket, elvárásaikat diákok, tanárok egyaránt megfogalmazták. A tanári kar egy része az események alatt és után: próbálta visszafogni a hallgatókat, akár úgy, hogy ellenforradalomnak

minősítették a történeteket, és felhívták a figyelmet eképp kell hozzá viszonyulni (Csehi Gyula, Balogh Edgár, Gáll Ernő,) illetve először széleskörű propaganda indult az eseményeket elítélő nyilatkozatok megtételére, majd 1958 nyarán, őszén a diákgyűléseken valósággal provokálták a hallgatókat (Bunta Péter, Szabó Sándor, Bretter György, Farkas Zoltán): személy szerint és egyenként szegezték nekik a kérdést? Mi a véleménye arról ami Magyarországon történt: forradalomnak tartja-e vagy ellenforradalomnak? Elrettentésül aki nem fogadta el a hivatalos álláspontot, vagy csak kirúgták az egyetemről, vagy börtönbüntetésre is ítélték. Például Szilágyi Árpád, negyedéves kolozsvári diákot, az Irodalmi Ujsághoz írott levele miatt, amelyben lelkesen üdvözölte a magyar forradalmat, hazaárulás vádjával 20 évre ítélték. Zárójelben: hazaárulásért halálbüntelést is kiszabhattak volna.

A *gyergyószentmiklósi* Salamon Lászlót 1957. július 3-án tartóztatták le. Salamon az októberi eseményeket Budapesten élte át, ezért az ítélet indoklása a „magyar népi demokratikus rendszer megdöntésére irányuló megmozdulásban való aktív részvétel” volt. Salamont 1958 január 10-én ítélték el, és 1963. február 10-én szabadult.

Támadás az egyházak ellen

Az *Erdővidéki és Homoródmenti* unitárius papság fele került börtönbe, családtagjaikkal együtt „szervezkedés” és „ellenséges elemek támogatása” címen. A *Kolozsvári Protestáns Teológia* unitárius karán 3 tanárt és 15 diákok ítélték el. A *Nyárádmentén* szintén egyházi emberek kerültek a vádlottak padjára. Elítélték *Török Mihály* és *Papp Géza* magyar katonatisztek, *Kacsó Tibort és társait* „államellenes összeesküvés” címen, hárman közülük 15, 18, és 25 évet kaptak. *Fodor Pál és társai* ügyében 6 személyre „rendszerellenes összesküvés és szervezkedés” címen 10–25 évig tartó börtönt róttak ki. A csíkszeredai főgimnázium tanárát Puskás Attilát — és társait, tanárokat és

diákokat, 11 főt — magyarérmű órái és 56-os verse miatt ítélték el, alkalmazva a BTK 209-es artikulását 15 év kényszermunkára lázítás címén.

Puskás Attila tanár vétke: 1956 november 4-én egy esküvőn felolvasta 56 októberéről szóló versét, amúgy a névnapi összejöveteleken a magyar és székely himnuszt énekelte társaságban. Néhány mondat erre vonatkozóan az ítéletből: Az esküvőn „egy percnyi csenddel adóztak a harcokban elesett ellenforradalmárok emlékének. Mindannak ellenére, hogy a vádlott tisztában volt azzal, hogy a fasiszta lázadók kommunistákat akasztottak fel és kinoztak meg, hű maradt ezekhez a lázadókhöz, egyetértett a VSZ felmondásával, teljes egészében elfogadta Nagy Imre programját. 1957 március 15-én eltorzítva mutatta be a nap történelmi jelentőségét. Ellenforradalmi tevékenységének köszönhetően a vádlottnak sikerült reakciós hangulatot keltenie a diákok körében... és ha tehetett minden alkalommal elénekelte a magyar és a székely himnuszt, hogy ezzel is ébren tartsa a nacionalizmust és a sovinizmust.“

Fiatalkorúak, mint terroristák és összeesküvők.

SZISZ Nagyvárad.

Ezek a gyerekek, akárcsak társaik szerte az országban, a Sándor Mátyásom, Gróf Monte Criston, Timus és csapatán nőttek fel. Romantikus szabadság és igazságvágy alakult ki bennük. Bár a magyar történelem nem volt tantárgy, de Erdélyben a magyar irodalomtanárok lényegében az egész magyar történelemmel megismertették diákjaikat. Ebben a korban még ezsményképeket keresnek: Petőfi, Kossuth, Rákóczi, mind mind a nagyszerű magyar múltról szóltak. Szabadságvágy, és függetlenség! Ez járta át lelküket. A szervezkedés annyiban merült ki, hogy önképzőköri összejöveteleiken elolvasták verseiket egyéb írásaikat. Természetes, hogy politikai sikra terelődtek a beszélgetések. A nagyváradai gimnazisták és ipari tanulók kis csoportja egyre nőtt, és már szóba került a szovjet befolyás megszüntetése, a diktatúra megszűnése, a szabad élet és független Erdély. Ebből lett a nagy per, 1961-es letartóztatásuk után, amikor

már el is aludt közöttük a mozgalom tüze, hiszen már elvégezték az iskoláikat és szétszéledtek az országban. Mégis egyszerre csaptak le rájuk-megvárva nagykorúságukat. A 151 letartóztatottból 57-es el is ítélték. A vád: a szervezet célja az volt, hogy Erdélyt a tőkés Magyarországhoz csatolják, és a RNK demokratikus rendszerét felforgatássák.

SZIT, Székely Ifjak Társasága Sepsiszentgyörgy avagy a koszoruzók.

Sepsiszentgyörgyön néhány diák azért állt össze, ha a forradalom odaér, ne érje őket készületlenül. A készülődés: kirándulásokból állt, kést dobáltak célba, fára. Ezen romantikus korban lévő kis társaság természetesen vérszerződést is kötött, olvasmányaik hatására. 1957-ben még tartották a kapcsolatot, de a rendszeres találkozás elmaradt. Úgy akkor lett belőle, amikor 1958 március 15-én megkoszorúzták a 1848/49-es emlékművet. Az ügyész fasiszta szervezkedés, a népi hatalom megdöntésére irányuló kísérlet miatt a szervezet tagjaira halálbüntetést kért, amit nehéz börtönre változtattak. Ítélethozatal után, 1959-ben azután marhavagonokba zárták az elítélteket, egy vagonba 50-60 embert, és irány a brailai nagysziget.

A kizárólag munkás fiatalok által alapított *Erdélyi Magyar Ifjak Szövetsége* (EMISZ) perben 1500 személy volt érintve, 76 ítélet született. Az EMISZ-t, amely a legkiterjedtebb mozgalom volt, csupa 14-22 éves korú diák, munkásfiatal tartozott hozzá, a KISZ ellen ifjúsági szervezetének szánták, és a magyar-székely hagyományok ápolását, magyar nemzeti és egyházi ünnepek megtartását tűzték ki még célul. Szándékuk volt a magyarellenes atrocitások összegyűjtése, a külfölddel való megismertetése, Szárazajtától, azt aktuális letartóztatásokig. A belső körnek volt egy távlati programja is: a szabad választások, szovjet csapatok kivonása, Erdély függetlenségének kikiáltása. 1958 nyarán kezdődtek a letartóztatások. A hatalom szándéka az volt, hogy robbantások, stb. előkészítését varrják a nyakukba, mert akkor alkalmazni

lehetett volna a 153-as paragrafust, a terrorizmust, amelyért halálbüntetés járt. Végül a 209-esnél maradtak, a társadalmi rend elleni szervezkedés, összeskövés vádjánál.

Rendkívüli egyéni tragédiák is akadtak. Mojszesz Márton 1956-ban a tiltott határátlépési kísérletet megúsza, 1960-ban Vörös és fekete verse miatt letartóztatták, majd a Ceausescu-rendszer elleni tiltakozásul felgyújtotta magát.

A temesvári diákok perében 32-en szerepeltek, közülük 9 fiatalok. 13–14 éves gyerekeket állítottak bíróság elé, s vittek rabláncra a börtönbe.

Nagyváradon a „Szabadságra Vágyó Ifjak Szervezete” perben 500 személyt tartóztattak le és 59 ítéletet hoztak. *Szilágyosomlyói* volt az az 5 személy, akikre 3–15 évig tartó börtönt és kényszermunkát róttak ki. *Szászrégen*: 24 személy ellen indítottak eljárást, akiket 1–24 évig tartó börtönre ítélték.

Kolozsváron az *Illegális Kommunista Ellenes Szövetség* (IKES) 35 fiatalok rendszerellenes szervezkedése volt. A *Kisküküllő-menti* szervezkedés 6 vádlottja 6, 7, 10, 20 évi fegyházbüntetést kapott. *Szászrégen*: a 24 elítélt tanár és diák 1–24 évig terjedő börtönt kapott.

A magyar revizionizmusról

Gheorghiu-Dej a Magyar Autonóm Tartomány 1956. december 16-iki pártkonferenciáján jelentette ki: Magyarországon az a veszély fenyegetett, hogy egy horthysta-fasiszta diktatúra kerül hatalomra, és az ország a szomszédos országok elleni agresszió tüzfészkévé válik. Ugyanitt az egész romániai magyrságot revizionizmussal vádolta meg. Ezzel kinyilvánította bizalmatlanságát irántuk. Arra való hivatkozással, hogy nacionalizmusuk és szeparativizmusuk akadályozza a testvériesülést, nagyarányú leépítések történtek a magyar felső és középszintű vezetők között. Lekerültek erdélyben a

két és háromnyelvű feliratok, korlátozták a magyar könyvtárak, egyesületek, színjátszó csoportok stb. anyagi alapjait, amely lassú elsoványodásukhoz vezetett. 1958-tól bevezették a zárt városok rendszerét, azaz megtiltották a magyarok beköltözését Erdély nagyvárosaiba, és országosan 10 %-ban állapították meg a munkahelyeken a felveendő magyarok arányát. (Ekkor még közel 10 %-ot tett ki az ország lakosságából a magyarság!) A magyar intézmények önállóságát úgy szüntették meg, hogy egyesítették a román intézményekkel, akéarcsak az 50-es években, ennek betetőzése volt, a Bolyai egyetem megszüntetése 1959-ben.

*

1958 február 20-08 között Romániába látogatott a Kádár-Kállai vezette magyar párt és kormányküldöttség. Korszakhatár ez a két ország kapcsolatában és az erdélyi magyarság életében, közelebről a folyamatban lévő (1958 június: a katonai törvényszék kihirdeti az ítéletet a sepsiszentgyörgyi diákok ügyében, 15-16 évesek!); vagy a készülő perekben. Három nagy monstre-perben és több kisebb perben, akik szenvedői igen jelentős arányban egyházi személyek voltak, érhető utol Kádár János felelőssége az 1958 februári romániai látogatása után, amikor is ugymond lemondott Erdélyről, illetve: a nemzetiségi kérdést belügynek minősítette. Ez után szabad kezét kapott a román hatalom a megtorlásban. Hogy mennyire elvadult a román hatalom, bizonyítja, hogy 1958 június 15-én Szamosújváron, - csak sárga krematóriumként emlegették a rabok - az emberséges körülményeket miatt fellázadt rabokból 300-at meggyilkoltak.

Magyar egyházi személyek a kisebb perekben:
1958 április: Bencze József református lelkész be nem jelentett vadászpuskája miatt terrorcselekményre való készítés vádjával 20 évi nehéz börtönt kapott;
1958 júliusban került sor Fülöp G. Dénes református lelkész letartóztatására. A vád: 1957 márciusában imádkozott a Szovjetunióba elhurcolt foglyokért. 11 év

nehézbörtönt kapott; 1958 augusztus: Cseterki János lelkész letartóztatása és elítélése a szocialista rend elleni mesterkedés címén. Ugyanebben a hónapban Harai Pál brassói káplánt az EMISZ perben fel nem jelentés miatt 10 évre ítélik. Az év végén még több egyházi személyek ellen mondtak ki súlyos ítéleteket.

A három nagy per:

1958. április-május hónapban Szoboszlay és társai ügyét tárgyalták. A vádirat szerint: 1950-ben Keresztény Munkapárt néven ellenforradalmi szervezetet hoztak létre, hogy Románia belső és külső biztonsága ellen fegyveres lázadást készítsenek elő, a népi demokratikus rendszer megdöntésére és a burzsoá-földesuri rendszer visszaállítására. A tényeknek megfelelt, hogy a Szoboszlay-féle szervezkedés terve magában hordozta többpártrendszert és a szocialista rendszer eltörlésének igényét. A szabad választásokat vetette fel és a Magyarországgal való szoros szövetségi rendszer kialakítását. Románia több helységében konspiratív csoportokat hoztak létre. Benne valamennyi társadalmi réteg és nemzetiség képviseltette magát. Román részről többek között: Draganita Constantin ezredes, Fintinaru Alexandru, a Nemzeti Parasztpárt Arad megyei vezetője, Dan Aurel ortodox főpap.

A *Szoboszlay*-perben 1958-ban 200 személyt tartóztattak le, több tucat lelkészt és szerzetest. 56 személy felett mondtak ki ítéletet még 1958 májusában, ebből 10 halálos volt, a kiszabott börtönévek száma: 1300 év volt.

2. Az érmihályfalvi-soport vezetőjét, Sass Kálmán református lelkészt, 1958 február 19-én tartóztatták le. Ő bújtatta Maléter Pált akit a szovjetek 1944 októberében mint ejtőernyős partizánt dobtak le a barantói tanyavilágba 12 társával együtt. 2000 oldalt tett ki a vádirata. 1958 október 6-án végezték ki hazaárulás vádjával. Sírja ismeretlen helyen van. Az *érmihályfalvi* csoport

ügyében 31 ítéletet hoztak, ebből kettő halálos, amit Sass Kálmán református lelkészen kívül dr. Hollós István egykori hadbíró századoson végre is hajtottak.

3. A „*Kilencek*”, vagyis az *ENSZ-memorandum* megfogalmazói és terjesztői 1956-ban az erdélyi kérdés megoldását vetették fel. Azzal a szándékkal készítették felmérést a magyar értelmiség körében, hogy fejtsék ki álláspontjukat ezzel kapcsolatban. Ennek alapján készült el egy memorandum hat példányban. Három álláspont képviseltette magát: Márton Áron római katolikus püspök és Dobri János református teológiai tanár Erdély és Partium Magyarországhoz csatolását tartotta egyedül helyes megoldásnak. Jordáky Lajos, Pásztay Géza a független erdély gondolatát támogatták. Dobai István, a református egyház világi gondnoka Erdély kettéosztásában és lakosságcserében gondolkodott. A nézetkülönbség ellenére mindannyian úgy látták: az ENSZ az egyetlen, amely méltányos megoldást adhat.

Dobai István jogász által elkészített dokumentumot, amely az erdélyi kérdés megoldásáról szólt, az akkori erdélyi magyar társadalom szinte valamennyi képviselője ismerte és véleményezte, de ismerte Németh László, Tamási Áron, Kodolányi János, Ravasz László, Illyés Gyula, Veres Péter, Sinka István is. A per során 16 személy ellen indult eljárás a katonai törvényszéken, ahol a bírák egy része magyar volt. 1957 márciusi letartóztatásuk után a vizsgálat során mindannyian fenntartották véleményüket, annak ellenére, hogy tudták: az ügyész halálos ítéletet akar kiszabni. Ebből csak 5 év és 25 év közötti börtönbüntetés, illetve Dobai és Varga László tszteletes esetében életfogytiglan lett. A vádlottjaiból ketten a kínzások következtében hunytak el. Dobait és hat társát a hazaárulóknak fenntartott börtönbe vitték, ahol a 400 elítéltből csak 40 maradt életben az elszenvedett éhezés, orvoshiány és a kínzások miatt.

A testvéri segítségnyújtásnak van egy alig ismert, kutatott területe a román titkosszolgálatok szerepe az 1956-os ben

Magyarország szomszédai, Csehszlovákia és Románia készségesen vettek volna részt a Magyarország elleni szovjet katonai intervencióban. Hruscsovnak nem volt szüksége arra, hogy a Varsói Szerződés tagállamai is részt vegyenek a fegyveres intervencióban — emlékirata szerint figyelmeztette a román elvtársakat: nem akar egy, az 1919-eshez hasonló román megszállást Magyarországon —, viszont említettek hozzájárulását a beavatkozáshoz nem nélkülözhetette. Ha hivatalosan nem, de szovjet katonai egyenruhába öltöztetett román katonaság résztvett a szovjet intervencióban.

Az RMP KB Politikai Irodája 1956 október 24-i közzétett ülésének határozatából és egyéb pártiratokból tudható, hogy míg a román vezetés Budapesten tartózkodott, a BM állambiztonsági szervezete, a Securitate készen állt a tömeges letartóztatásokra

A román titkosszolgálat azonban – mértékadó román szakemberek szerint – ennél sokkal mélyebben kapcsolódott be a magyarországi eseményekbe. Cristian Troncota, történész, a hadtudományok doktora a román titkosszolgálatok történetével foglalkozó monográfiájában külön fejezetet szentelt a kérdésnek. Ő is és mások is ketté választják a kérdést: 1/ a román titkosszolgálat beavatkozása a forradalom előtt és a 2/ a forradalom után. 1956 nyaratól kezdődően a Securitate hamis osztrák, nyugat-német, francia és olasz útlevéllal ügynököket küldött Magyarországra, magyarul jól beszélő személyeket, akik az ott gyűjtött információkat Bukarestbe továbbították, majd onnan a megfelelő szálakon a szovjet titkosszolgálat rendelkezésére bocsátották. Azon az ismert tényen túl, hogy Snagovban Nagyékát a Securitate egyik házában tartották fogva – itt hallgatta ki őket Borisz Sumulin az NKVD részéről, - a román küldöttség 1956 november végi látogatása alkalmával Bodnaras felajánlotta segítségét az ÁVH újraszervezése érdekében. Több száz

magyarul tudó securitate alkalmazott érkezett Magyarországra, irányítójuk Einhorn Wilhelm (Vilmos) volt, aki fedéssel tartózkodott Budapesten, mint a román nagykövetség tanácsosa.